

Kehityksen ja oppimisen tuki Raahen varhaiskasvatuksessa

Toiset tarvitsevat enemmän saadakseen yhtä paljon

Kehityksen ja oppimisen tuki

Tuen järjestämisen periaatteet ja käytännöt

Tuen järjestämisen tavoitteena on kaikkien lasten tasapuolinen yksilöllinen tuki ja yhteisöllinen osallisuus varhaiskasvatuksessa. Laadukas varhaiskasvatus toteutetaan pedagogisilla, rakenteellisilla ja lapsen hyvinvointia tukevilla tuen järjestelyillä, joilla pyritään mahdollisimman hyvään yksilölliseen kehitykseen ja oppimiseen.

Jokaiselle lapselle laaditaan huoltajien kanssa varhaiskasvatussuunnitelma kasvun ja oppimisen tueksi. Lapsen tarvitsemat tukitoimet aloitetaan heti, kun tuen tarve on havaittu tai jos lapsella on tuen tarpeesta asiantuntijalausunto. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti yhteistyössä huoltajien kanssa. Lapsi saa tarvitsemaansa kehityksen ja oppimisen tukea, vaikka huoltajat eivät sitoutuisikaan yhteistyöhön. Keskeisenä tavoitteena on puuttua tuen tarpeisiin mahdollisimman varhain ja taata lapsen kokonaisvaltainen hyvinvointi. Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki järjestetään varhaiskasvatuksessa kolmiportaisen mallin mukaan, mutta pedagogista arviota tai selvitystä ei tehdä tehostettuun tai erityiseen tukeen siirtymisessä eikä viranhaltijapäätöstä erityiseen tukeen siirryttäessä. **Pääpaino pienen lapsen tuessa on yleisen tuen keinoissa.**

Kolmiportainen tuki ja Raahelainen tuen portaiden pooki

Yleinen tuki

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Se on jokapäiväistä, laadukasta varhaiskasvatustoimintaa, joka tukee niin yksittäistä lasta kuin koko ryhmääkin, ja sitä toteuttavat kaikki ryhmän jäsenet. Toimintaa suunnitellaan lapsen vahvuuksista ja kiinnostuksen kohteista käsin. Kasvatustoiminnassa otetaan sensitiivisesti huomioon kunkin lapsen yksilölliset tarpeet. **Toiset tarvitsevat enemmän saadakseen yhtä paljon!** Jos lapsen kasvusta ja kehityksestä nousee huoli, yleisen tuen keinoja vahvistetaan ja siitä on vastuu kaikilla ryhmän työntekijöillä.

Keskeistä yleisen tuen vahvistamisessa on se, että ryhmän työntekijät tekevät yleisen tuen tsekkauslistan avulla yhdessä tietoisia ratkaisuja esimerkiksi ilmapiirin tai oppimisympäristön muokkaamisesta ja suunnitelman siitä, mihin asioihin kiinnitetään tulevan kuukauden aikana erityisesti huomiota. Jo sillä, että lapsi saa lisää syyliä, ylimääräisiä ärsykeitä karsitaan ympäristöstä tai kuvien käyttöä tehostetaan, on suuri merkitys lapselle. Tässä vaiheessa veon konsultaatio voi olla ajankohtaista. (Kts. Yleisen tuen tsekkauslista)

Tehostettu tuki

Tehostettu tuki perustuu lapsen kasvun, kehityksen, oppimisen tai käyttäytymisen systemaattiseen havainnointiin ja tuki on yksilöllisempää sekä vahvempaa kuin yleinen tuki. Tehostettu tuki on pitempi kestoista ja se voi sisältää useita tukimuotoja. Käytännössä tehostettu tuki tarkoittaa esimerkiksi aikuisen antamaa, vahvempaa tukea, yksilöllisempää perustaitojen harjoittelua, opetuksen eriyttämistä tai monipuolisempia opetusmenetelmiä. Yhteistyö vanhempien, varhaiserityisopettajan ja eri asiantuntijoiden kanssa lisääntyy tehostetun tuen myötä. **Varhaiskasvatuksen opettaja kirjaa tavoitteet ja menetelmät varhaiskasvatussuunnitelman liitteeseen** ja niitä arvioidaan vähintään kaksi kertaa vuodessa.

Eriytynen tuki

Eriytiseen tukeen siirrytään, kun tehostetun tuen menetelmät eivät riitä tai tuen tarve on pitkäkestoista, laaja-alaista ja pysyvää. Eriytisessä tuessa kaikki varhaiskasvatuksen tukikeinot ovat käytettävissä ja opetuksen yksilöllistäminen sekä avustajan tuki lisääntyvät. Käytössä voi olla erilaisia apuvälineitä ja yhteistyö perheen, veon ja monialaisten asiantuntijoiden kanssa on tiivistä. **Varhaiskasvatuksen erityisopettaja** kirjaa erityisen tuen tavoitteet ja menetelmät **varhaiskasvatussuunnitelman liitteeseen** ja suunnitelmaa arvioidaan vähintään kaksi kertaa vuodessa.

Lapsen tuen arviointiin ja kirjaamiseen liittyvät käytännöt

Tuen arvioinnin pohjana on **lapsen ja oppimisympäristön havainnointi sekä havaintojen kirjaaminen**. Arjen tilanteiden havainnointia tekevät vanhempien kanssa kaikki ryhmän aikuiset, veo ja mahdollisesti myös monialaiset yhteistyötahot.

Vo / veo voi tehdä lapsen kanssa mm. kielen kehitystä arvioivan Kettu -tehtävistön, jonka tekemisen yhteydessä tulee myös havaintoja toimintaan ohjautumisesta, keskittymisestä ja tarkkaavaisuudesta.

Kaikille 4-vuotiaille lapsille tehdään huoltajien, varhaiskasvatuksen ja neuvolan yhteistyönä **Viitta- arviointi**, johon sisältyy leikki-ikäisen lapsen neurologinen arvio eli Lene. Varhaiskasvatuksessa tehtävistön voi tehdä Lene –koulutuksen saanut varhaiskasvatuksen opettaja. Terveystoimittaja toimittaa neuvolan palautteen päiväkotiin. Yli 4 -vuotiaana varhaiskasvatukseen tulevien lasten palaute kysytään huoltajien luvalla neuvolasta. Arvioinnin perusteella lapselle voidaan laatia tehostettu tuki ja / tai hänet ohjataan esim. puhe- tai toimintaterapeutin arvioon tai muihin jatkotutkimuksiin.

Varhaiskasvatuksen opettaja ottaa mahdollisen huolen puheeksi huoltajien kanssa, jonka jälkeen tuen tarvetta työstetään tarvittaessa yhteistyössä eri asiantuntijoiden kanssa. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja (veo) tulee mukaan ainakin ensimmäiseen palaveriin. Samalla huomioidaan myös mahdollinen lasta hoitavan sairaalan tai muun tahon asiantuntijalausunto. Yhteistyötä tehdään huoltajien suostumuksella, mutta lapsen edun ensisijaisuus ohjaa tuen antamista. **Yhdessä keskustellen tehdään päätös tehostettuun tukemiseen siirtymisestä.**

Jokaiselle lapselle laaditaan huoltajien kanssa **varhaiskasvatussuunnitelma**. Se on muuntuva asiakirja, jota täydennetään lapsen kasvun ja kehityksen myötä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman liitteeseen kirjataan myös mahdollinen tuki, jonka lähtökohtana on lapsen vahvuudet ja mielenkiinnon kohteet. Lisäksi kirjataan tuen taso, tarpeet ja kehityksen tavoitteet sekä tukitoimenpiteet ja niihin liittyvät vastuut, työnjaot sekä toteuttamistavat. Lisäksi suunnitelmaan kirjataan arviointi- ja seurantapalaveri sekä mahdollinen tuen päättymisajankohta. Vo kirjaa tehostetun tuen ja veo erityisen tuen.

Pedagogiset, rakenteelliset ja lapsen hyvinvointia tukevat järjestelyt

Lapsen tuen tarpeisiin vastataan pedagogisilla menetelmillä, välineillä ja/tai oppimisympäristöä mukauttamalla. Varhaiskasvatuksessa annettavan tuen kulmakivi on suunnitelmallinen ja tavoitteellinen lasta osallistava toiminta, **kokopäiväpedagogiikka**. Siirtymätilanteet, ulkoilu, ruokailu ja lepo hetki ovat yhtä tärkeitä tilanteita oppimiselle ja vuorovaikutuksen vahvistamiselle kuin toiminnalliset tuokiot. Pienryhmätoiminta antaa tähän hyvät lähtökohdat.

Yksi merkittävä yleisen tuen keino on **kuvien käyttäminen**. Päiväjärjestyskuvat ja struktuurit selkeyttävät arkea ja tukevat sanallista toiminnan ohjausta. Kaikki lapset hyötyvät vuorovaikutusta tukevasta ja monikanavaista oppimista vahvistavasta esteettömästä viestinnästä, mutta sitä voidaan käyttää tehostetummin myös yksilöllisiin tarpeisiin. **Puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiokeinoja** ylläpidetään ryhmässä aktiivisesti yhteistyössä AAC-ohjaajan ja puheterapeuttien kanssa.

Varhaiskasvatuksen opettajan pedagogisesti suunnittelema **pienryhmätoiminta** on oiva tapa lapsen yksilöllisten tavoitteiden ja tuen antamiseen. Pienryhmät rakennetaan keskinäistä oppimista hyödyntämällä ja moninaisuutta huomioimalla. Olennaista pienryhmätoiminnassa on sen vetäjän ymmärtämä pedagogisen toiminnan tavoite, jolla tuetaan lapsen kokonaisvaltaista kehittymistä.

Huumori ja leikkilisyys luovat hyvän tunneilmaston. **Positiivinen ja kannustava oppimisympäristö syntyy henkilöstön työtä ohjaavasta positiivisesta pedagogiikasta ja vastuusta** sekä heidän sensitiivisyydestä lasten kanssa toimiessaan. Se, miten aikuiset puhuvat toisilleen ja lapsille, heijastuu vahvasti lasten käyttäytymisessä ja luo näkymättömän, mutta tunteilla aistittavan ympäristön. Positiivinen palaute onnistumisesta ja yrityksestäkin kannustaa. Tuentarpeiset lapset saavat muita lapsia herkemmin negatiivista palautetta ja heillä on usein itsetunnollisia pulmia. Heille pitää löytää ja antaa mahdollisimman paljon positiivista palautetta ja kannustavia eleitä, jotka hoitavat ja nostavat lapsen käsitystä itsestä ihmisenä ja oppijana. Positiivisuuden rinnalla on toki muistettava erilaisten tunteiden kirjo sekä niiden tunnistaminen ja nimeäminen.

Pedagoginen ajattelu näkyy toimintavälineissä ja oppimisympäristön struktuurissa. Hyvin organisoitu oppimisympäristö tukee vuorovaikutusta ja lasten itsenäistä toimintaa. Hyvässä oppimisympäristössä näkyy arvostus lapsen leikkiin ja luovuuteen sekä yksilöllisen oppimisprosessin mahdollistaminen ja erityistarpeiden huomioiminen. Lapsilla on mahdollisuus kokeilla ja käyttää mieltymyksensä mukaan lähikehitykseensä liittyviä välineitä ja materiaaleja, mutta myös sellaisia **oppimisvälineitä**, jotka edistävät orastavia, seuraavia kehitysvaiheita sekä lasten mielenkiinnon kohteita. Oppimisympäristössä on välineitä/menetelmiä tunteiden säätelyyn ja mahdollisuus energian purkuun ja rauhoittumiseen. Leluissa ja kirjoissa näkyy elämän moninaisuus. Oppimisympäristö rakentuu joka toimintakausi ryhmän tarpeiden mukaan ja siellä huomioidaan kuvien käyttö sekä jakotilojen hyödyntäminen ja ylimääräisten ärsykkeiden karsiminen.

Onnistumisen kokemukset palkitsevat ja innostavat oppimisessa ja tukevat lapsen käsitystä itsestä oppijana. **Toimintaa eriytetään** lapsen taitotason mukaan joko ylös tai alaspäin heti, kun sellaiseen nähdään tarvetta. Eriyttämisellä tuetaan myös itsetuntoa ja ehkäistään mm. käyttäytymishaasteiden eli toissijaisten pulmien syntymistä.

Aistiherkkyyksien huomioiminen tarkoittaa ärsykkeiden vähentämistä muun muassa toimimalla pienryhmissä sekä ääntä vaimentavien tekstiilien hankkimista, valaistuksen huomioimista, värimaailman selkeyttämistä, esillä olevien esineiden kohtuullista määrää ja hajusteiden välttämistä. Aisteja aktivoivia tai rauhoittavia arjen apukeinoja pitää olla oppimisympäristössä luontevasti esillä.

Erityisryhmä on pienempi kuin normaali päiväkotiryhmä ja sen henkilökuntaan kuuluu varhaiserityisopettaja. Raahessa on erityisryhmä Ollinsaaren päiväkodissa, jonne ohjautuu lapsia koko kaupungin alueelta. Lähipäiväkotiperiaatteen mukaisesti lapselle pyritään tarjoamaan varhaiskasvatuspaikka ja hänen tarvitsemansa tuki lähipäiväkodissa.

Varhaiskasvatuksen erityisopettajat ja AAC-ohjaaja työskentelevät varhaiskasvatusyksiköissä. Koska resurssit ovat rajalliset, on nähty hyväksi veon ja AAC-ohjaajan konsultoiva tai jaksottainen tuki tiimiin ja heidän kauttaan ryhmään. Veo koordinoi kolmiportaisen tuen toteutumista ja suunnittelee yhteistyössä vanhempien, henkilöstön ja monialaisen tiimin kanssa lapsen tuen toteuttamista ja arviointia.

Varhaiskasvatuksen erityisopettajat kartoittavat yksiköidensä **tulkitemispalveluiden, henkilöstöresurssin ja apuvälineiden** tarpeen, määrän ja laadun sekä mahdollisten **kuljetusten järjestelyt ja vastuut** yhteistyössä päiväkodin johtajien ja varhaiskasvatusjohtajan kanssa. Tulkitemis- ja avustajaresurssin kohdentamisesta sovitaan esityksen perusteella.

Lapsi voi saada Raahessa **maksutonta varhaiskasvatusta** 20 h/vk, jos lääkäri, terapeutti tai terveydenhoitaja suosittelee sitä ja lapsella ei ole hoidon tarvetta huoltajien työssäkäynnin tai opiskelun takia. Maksutonta varhaiskasvatusta järjestetään koulun vuosikalenterin mukaan.

Jokaisella varhaiskasvatuksen työntekijällä on mahdollisuus **työnohjaukseen ja konsultaatioon**. Työnohjausta voi saada joko yksin tai tiimin kanssa 5 kertaa vuodessa.

Monialainen yhteistyö

Monialainen yhteistyö tiivistyy lapsen tai perheen tuen tarpeen lisääntyessä. Aloite yhteistyöstä voi lähteä vanhemmista, mutta **tiimin jäsenillä on vastuu tuen tarpeen esille tuomisesta** ja veon konsultoinnista.

Monialaiseen yhteistyöhön kuuluu konsultatiivinen työote. Yhteistyöpalavereissa sovitaan tuen tavoitteista ja menetelmistä sekä mahdollisista jatkotutkimuksista. Tuen tarvetta voidaan tarvittaessa arvioida myös kerran kuukaudessa kokoontuvassa monialaisessa **konsultaatiotiimissä**, johon kuuluu toiminta-, fysio- ja puheterapeutti, perheneuvolan edustaja, lääkäri sekä varhaiskasvatuksen edustajana joko varhaiskasvatuksen opettaja tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja.

Tiimin jäsenet kirjoittavat **OYSn tutkimusjaksolle** lähtevän lapsen vahvuuksista, tuen tarpeesta sekä varhaiskasvatuksen havainnoista erilliselle palautekaavakkeelle. Palautteet ovat merkittäviä lapsen tuen tarpeen arvioinnissa. Lasta hoitavien henkilöiden kanssa voidaan käydä tutkimuskäynnin /-jakson aikana ja jälkeen hoitopalauteskusteluja.

Terapeutit käyvät pitämässä yksilöllisiä terapioiden varhaiskasvatuksen yksiköissä ja he siirtävät lapsen tukeen konsultoimalla henkilökuntaa. Yhteistyötä tehdään **lastenneuvolan terveydenhoitajien** kanssa Viittamenetelmän yhteydessä ja muutenkin yksittäisten lasten asioissa. Veo tekee lähetteitä, toiminta- ja puheterapeuttien arviointiin, mutta terapeutit voivat tulla myös mukaan neuvonpitopalavereihin kuulemaan lapsen tuen tarpeesta. **Vammaispalveluohjaajan** tuki ei ole diagnoosipohjaista. Hän on mukana ainakin niiden lasten kuntoutuksessa, joilla on Eho-ohjelma. **Pedagogisen tuen koordinaattoria** voi konsultoida esiopetukseen ja koulunkäyntiin liittyvissä asioissa.

Sosiaalipalveluiden ja perhetyön kanssa tehdään yhteistyötä lapsen kasvun ja kehityksen sekä perheen jaksamisen tukemiseksi. Käytössä on myös **TLP-neuvonpitomenetelmä**. Menetelmän avulla kootaan monialaisia toimijoita miettimään yksittäisen lapsen ja hänen perheensä asioita. Tavoitteet ja menetelmät sovitaan yhteisissä neuvonpitopalaverissa, joissa varataan aina myös seuranta- ja arviointipalaveriaika.

Nivelvaiheet

Tehostetun tuen lapsen siirtyessä lapsiryhmästä toiseen, varhaiskasvatuksesta esiopetukseen tai esikoulusta kouluun, huolehditaan vahvalla tiedon siirrolla tuen jatkumisesta ja järjestetään siirtopalaveri. Siihen osallistuu huoltajien lisäksi **varhaiskasvatuksen opettaja** sekä entisestä että tulevasta varhaiskasvatuspaikasta /esikoulusta.

Lapsen vasu ja lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät muut asiakirjat siirtyvät uuteen varhaiskasvatuspaikkaan / esikouluun mikäli lapsi siirtyy saman järjestäjän alaiseen toimintaan. Kun lapsi siirtyy toiselle paikkakunnalle /toiselle toimijalle esim. yksityiseen varhaiskasvatukseen, siirretään pedagogiset asiakirjakopiot huoltajien luvalla.

Jos esikouluun siirtyvä lapsi on saanut kehityksen ja oppimisen tukea varhaiskasvatuksessa, aloitetaan pedagogisen arvion laatiminen jo keväällä ennen esikoulua kirjaamalla lasta koskevia havaintoja ylös ja siirtämällä ne esikoulun opettajalle. Esikoulun opettaja voi reflektoida näitä havaintoja esikoulun alussa pedagogisen tuen tarpeen arvioinnin pohjaksi. Siirretyn tiedon, pedagogisen arvion ja esikoulutehtävistön pohjalta tehdään esikoulun alussa monialaisessa palaverissa tehostetun tuen päätös. Näin taataan lapsen tarvitsema tuen jatkuminen yhtäjaksoisena, oikean tasoisena ja riittävänä koko koulun aloitusta edeltävän vuoden.

Lapsen siirtyessä esiopetuksesta kouluun, vanhemmat täyttävät lapsesta siirtolomakkeen ja antavat samalla luvan tietojen siirtoon esikoulusta kouluun. Esiopetuksen wilma-kirjaukset siirtyvät myös kouluun.

Erityisen tuen lapsen siirroista vastaa **varhaiskasvatuksen erityisopettaja**.